

פאר מקדושים

פגונים נדירים מספרים עתיקי יומין

פרשת בראשית

ויברא א-להים את האדם. (א כז)

שמעתי מהרב מוהר"ר אליהו ווילנר נר"ו (הגאון מווילנא) שפעם אחת הלך בספינה עם מומר אחד לקהילת גגשבערג, והחסיד הנ"ל עמד ונטל ידיו והתפלל ולמד, אח"כ צוה לבעל הספן לעשות לו קאו"צ (קפה), והמומר בעוד שוכב במטתו צעק שיתנו לו יי"ש.

אמר [לו הגאון] ראה ההפרש ביני ובינך, ואמר המומר רחמנא ליבא בעי ולבי טהור בלי הרהור, ואמר לו הגאון א"כ למה נברא האדם, הלא די לך שהיית נברא כלב וכדומה, שהרי בתהלים (קמח ח) כתיב הללו מן הארץ תנינים וכל תהומות אש וברד שלג וקישור וגו' ההרים וכל גבעות עץ פרי וכל ארזים החיה וכל בהמה רמש וצפור כנף מלכי ארץ וגו', החשוב יותר ניכר יותר בעבודת חשיבות ה', ואם כדברך שדי במחשבת הלב די לברוא כלב, משא"כ בדיבור וכו'.

(ספר המגיד להפרי מגדים, ח"א סוף דרוש כא)

אעשה לו עזר כנגדו. (ב יח)

שמעתי פירש הפסוק אעשה לו עזר כנגדו, דהכוונה שזה גופו הוא העזר במה שברא לו יצר הרע המנגד לו ומעתיקו מעבודת הבורא, שאילמלא זה לא היה שכר ועונש והיה כא' המלאכים אשר אין בהם שכר ועונש, משא"כ עתה מחמת ההתנגדות אנו מגיעים לגמול עוה"ב.

(דרך המלך (שקלאב תקנ"ח) שער הליקוטים, לרבי יחיאל מיכל מקאלווריע)

וכל אשר יקרא האדם נפש חיה הוא שמו. (ב יט)

עיקר קריאת שמו של אדם היה הכל לנפש חיה, כלומר לערך הנפש שבו, שהשם זה הוא חיותו, וע"כ שמעתי מפי אדמו"ר נזר ישראל וקדושו אור עולם המפורסם מו"ה יחיאל מיכל מזלזטשוב זצוקלה"ה שאמר בפירושו, שחלילה לשנות שם אדם החולה אם לא אדם שכל מעשיו כמעט ברוה"ק, כי שם הנקרא לאדם בעת הולדו, ודאי רובו ככולו מזדמן מאת הקב"ה באשר הוא שמו למעלה, והוא חיותו של אדם כל ימיו אשר חי על פני האדמה. והנה החולה ודאי צריך לחיזוק ביותר, ולפעמים אין לו חיזוק אחר כי אם זה החיזוק של השם, ואם עוקרין אותו השם והשם השני אפשר כי לא מחיותו הוא, אז נשאר בלא מחזיק החיות שלו.

(באר מים חיים (מאהלוב תק"פ) לרבי חיים מטשערנבויץ)

ותתן גם לאישה עמה ויאכל. (ג ו)

המקובל האלקי רבי מתתיהו דלקאט"ז ז"ל כותב דבר פלא בספרו צל העולם (אמסטרדם תצ"ו) ח"ב שער יא וז"ל, בארץ הינ"ד יש אילנות נושאים תפוחים אשר ניכר בהם נשיכת אדם הראשון ונקראין תפוחי אדם עכ"ל. (ואולי הכוונה שהם מנטיעות התפוח שאכל אדה"ר, ואכילת אדה"ר עשתה עליהם רושם שיהיה ניכר בהם הנשיכה).

היא נתנה לי מן העץ ואוכל. (ג יב)

אמרו רז"ל (ב"ר יט יב) אכלתי אין כתיב כאן, אלא אכלתי ואוכל. ואין ח"ו הכוונה לחסיד גדול שיתריס ויוסיף חטא על פשע, ועוד שזה סותר מאמר הכתוב, שהרי הוא בא להתנצל ולומר האשה אשר נתת עמדי, ואין יתריס ויאמר אכלתי ואוכל עוד.

ומפי חברי כמהר"ר ליב נר"ו מלבוש שמעתי, שיובן עם מש"כ הרמ"ע ז"ל, פתח בשלחן וסיים במזבח, לומר כי שלחנו של אדם מכפר עליו (תגידה כז), שהכוונה כי אדם חטא באכילה ועירב ניצוצי הקדושה בקליפה, וע"י האוכל בכוונה מבררם כנודע ליודעי חן, וא"כ הרי השלחן מכפר מעין מזבח על חטא אבינו הראשון שעירב טוב ברע, ולפ"ז היו דברי אדה"ר כמקובל תשובה לפניו יתברך, שאין לך דבר שלא יתוקן בהיפכו. והוא שאמר רבש"ע אכלתי וערבתי טוב ברע, ואוכל הנני מוכן מכאן והלאה לאכול בכוונה שלימה לתקן את אשר עויתי.

(טל אורות, להמהר"ם פאפרוש)

גדול עוני מנשוא. (ד יג)

הנה רב שמחל על כבודו מחול, ומלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול, והא כתיב וה' הולך לפניו יומם, שאני הקב"ה דכולי עלמא דיליה, ושמעתי מן שאר בשרי הגאון הגדול מוה"ר אברהם זצ"ל שהיה אב"ד דק"ק נאראל, דזה היתה טענתו של קין באומרו גדול עוני מנשוא, ופי' רש"י אתה נושא עליונים ותחתונים - ועוני אי אפשר לטעון, הלא מוכח מוה' הולך לפניו יומם, דמשום שהקב"ה כולי עלמא דיליה יכול למחול, וא"כ למה עוני אי אפשר לטעון, הלא אתה נושא עליונים ותחתונים וכולי עלמא דיליה.

(אדרת אליהו (פרנקפורט תנ"ד) פר' פקודי, לרבי אליהו ב"ר קלונימוס מלובלין)

ואחות תובל קין נעמה. (ד כב)

יש אומרים (זהר חדש א יט ב) כי היא היתה אשת שמדון אם אשמדאי, וממנה נולדו השדים כי כן ימצא בכתבי שמושי השדים, והכתוב ירמוז ויקצר בתעלומות כאלה. (רמב"ן)

מצאתי כתוב בספר ישן נושן פי' מחזור וסליחות, שבגזירת תתנ"ו ראו כמה בני אדם הגונים בקהל מיץ ג' זקנים שהלכו ברחוב היהודים, שאמרו בקול נעים על הכל יתגדל ויתקדש וכו', והלכו ושאלו את פי רבי שמעון הגדול האב"ד שלהם מה המעשה הזה, וא"ל אהוביי הזקנים אלו המה אברהם יצחק ויעקב והזהירו מפני הגזירה, וקבלו עליהם דין שמים, ופעלו בסוד שאשמדאי מלכא דשידא יבוא בחיל גדול להלחם בעד היהודים, וכן מצאו שאשמדאי נהרג עמהם. וכ"כ קבלה שרבי שמעון הגדול הנ"ל ביקש מן הקב"ה שלא יראה הגזירות, ומת ג' ימים קודם לכן, וכל הענין מרומז בסוף הסליחה למוסף ביר"כ המתחלת ברית כרותה מלשכות.

(סדר הדורות (קארלסרוהא תקכ"ט) לרבי יחיאל הלפרין)

וייצר ה' אלהים את האדם עפר מן האדמה. (ב ז)

אמר רבא אי בעו צדיקי ברו עלמא וכו'. רבא ברא גברא, שדריה לקמיה דר' זירא, הוה קא משתעי בהדיה ולא הוה קא מהדר ליה, אמר ליה מן חבריא את הדר לעפריך. (סנהדרין סה:)

*שמעתי מפי הגאון האמיתי המפורסם וכו' מו"ה יוסף שאול הלוי אב"ד דק"ק לעמברג, שפעם א' בהיותו בק"ק פראג ביקש לעלות על עליית ביהכנ"ס הישנה הנקרא 'אלטנני שול' לראות שם את הגולם אשר עשה המהר"ל, וכאשר בא אל סולם העלייה בא אליו שמש הבית הכנסת איש זקן, וסיפר לו כי הגאון הגדול ר' יחזקאל לאנדא זצ"ל אב"ד דק"ק פראג [הנודע ביהודה] כאשר פעם א' רצתה נפשו לראות את הגולם, התעסק בתעניתו באותו היום וטבל במקוה טהורה והתעטף בטלית ותפילין, ואחר כל אלה עלה לשם, וכאשר ירד אמר הגאון הנ"ל כי מהראוי שלא לעלות עוד שם שום אדם, וכאשר שמע דברים האלה ירא וחדל מלעלות.

(מגילת יוחסין (ורשא תרכ"ד) הערה ז' לרבי נח חיים לעווין מקאברין, והובא בקובץ ישורון ח"ב)

בית הכנסת אלטנני

בית הכנסת אלטנני שבפראג הוא בית הכנסת העתיק ביותר באירופה שעדיין מתפללין בו. בית הכנסת הוקם בשנת ל' לפ"ק (1270) בתקופת האור זרוע

והרמב"ן, ושמו המקורי היה 'בני שול' (בית הכנסת החדש), עד שהוקמו עוד כמה בתי כנסת חדשים לפני כחמש מאות שנה. עד שנת תרכ"ז עמד בפראג בית כנסת ישן יותר, אלט שול (בית הכנסת הישן) שנהרס, ועל חורבותיו נבנה בית הכנסת הספרדי. הסבר נוסף לשם בית הכנסת הוא שמשמעו 'על תנאי שול'. לפי הסבר זה, בבית הכנסת נבנו אבנים מהבית המקדש שבירושלים, הבניה נעשתה 'על תנאי' שכשיבוא משיח יוחזרו האבנים למקומן במקדש.

